

Yerinde Yaşlanmada Gerontolojik Paradigma¹

Gerontological Paradigm in Aging in Place

Ahmed Hamza Alpay²

Öz

Yerinde yaşlanma sorunlarının büyük ölçüde çevresel etkiler içerdiğini varsaymak mantıklı olsa da yaşlanma ve daha yaşlı bir kişi olmak; birçok kimsenin başa çıkma ve öğrenme ideallerini içermektedir. Yerinde yaşlanmanın birçok ölçüsü bireylerin davranışlarının dolaylı ölçütleri olduğundan; yaşlıların bağımsızlığını artırması, güvenini ve kendilerini gerçekleştirmesini sağlaması, birkaç olumlu klişeden biridir. Çevresel gerontoloji, özellikle yaş almada; yeniden canlandıracağımız ve dolaylı olarak yeniden yaşayabileceğimiz deneyimlerin gereken zamanından kaynaklanmaktadır. Yerinde yaşlanma, insanların doğru yerde yaşlanmaları için; evin psikolojik bileşenleri olduğu, çoklu yönleri olan, gerontoloji alanındaki temel felsefi ilgidir. Yaşamımız boyunca çevrede değişen veya aynı kalan olgular bir geri çekilme sürecine dönüşebilmektedir. Birçok insanın gelecekteki ihtiyaçlarını etkileyen bu tür olgular; uyarlanabilir bir süreci nasıl anladıklarıyla ilgili kadim soruların cevaplarını oluşturacaktır. Yerinde yaşlanma; bir amaç duygusu ortaya çıkarmak ve geliştirmek için araştırmacıları uygulamaya ve heyecanlandırmaya devam etmektedir. Bu makalede, yerinde yaşlanma olgusuna gerontolojik paradigmadan bakılacak ve yaş almakta olan bireylerin çevresel faktörlerin karakterize edilmesindeki davranış örüntüleri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amaç Duygusu, Çevresel Gerontoloji, Öğrenme İdeali, Psikolojik Bileşen, Yerinde Yaşlanma

Abstract

Aging and being an older person makes sense in many people's ideals of coping and learning, assuming that the problems of aging in place largely involve environmental influences. Elderly empowering independence, confidence, and self-actualization is one of the few positive stereotypes in indirect individual behavior in many measures of aging in place. Environmental gerontology, especially in aging, is due to the experiences we will revive and the time we need to live indirectly. Aging in place is a core philosophical concern in gerontology that has multiple facets, psychological components of the home for people to age in the right place. Things that change or stay the same in the environment can turn into a withdrawal process throughout our lives. Such phenomena, which affect the future needs of many people, have to do with how they understand the answers to ancient questions in an adaptive process. Aging in place continues to excite researchers to uncover and develop a sense of purpose. In this article, the phenomenon of aging in place will be viewed from the gerontological paradigm and the behavioral patterns of aging individuals will be discussed in the characterization of environmental factors.

Keywords: Sense of Purpose, Environmental Gerontology, Ideal of Learning, Psychological Component, Aging in Place

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 04 / 03 / 2022

Accepted: 19 / 05 / 2024

¹ Bu makale "Yerinde Yaşlanma Olgusunu Etkileyen Faktörler: Ankara Mülkiyeliler Birliği Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir (Alpay, Ahmed Hamza, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2021).

² Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakımı Pr., Bayburt, Türkiye, ahamzaalpay@bayburt.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-8781-6939>

Giriş

Yaşlanma süreci ve bunun yaşam seyri kalıplarındaki sosyal organizasyon, bir yaşlanma kronolojisinde derinden kök salmıştır: *Yaşlılık* terimi; kronoloji, zamanın doğrusal doğası, gerileme gibi kültürel varsayımlarla doludur (van Dyk, 2014: 100). Toplumda yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak sosyal sorunların kapsamı da değişmektedir (Aslan & Ulutaş, 2018: 12). Kültür, deneyim, ve koşullara göre farklılık gösterebilen yaşlanma sürecinde (Arun, Binark, Özsoy Taylan, Kandemir, & Şahinkaya, 2022: 389) bireyleri yaşa göre kategorize etme fikrini doğal olarak kabul etme eğilimindeyiz. Ancak çoğu zaman bu kategorizasyonun gerçekleştiği birçok yolun veya etkilerinin bilincinde değiliz. Sosyal hayatımızı neden bu şekilde düzenlediğimizi düşünmek için günlük hayatımızdan bir adım geri atmak çoğu zaman zordur (Morgan & Kunkel, 2016: 21). Yaşlanan bir nüfusla karşı karşıya kalan birçok ülkede, uzun süreli bakım için gelecekteki arz ve talebi eşleştirmek hükümetleri zorluyor. Kilit noktalar, formel ve informal bakımı yeterli bir şekilde sağlanmasını içerir. Bununla birlikte, yaşlanma ve *yerinde yaşlanmadaki* farklı eğilimler nedeniyle, evde bakım ve kurumsal bakım ihtiyacını tahmin etmek oldukça basittir (Alders & Schut, 2019: 82-83).

Psikoloji ve diğer disiplinlerdeki insan gelişimi üzerine çeşitli teorik bakış açıları, yaşam boyunca sosyal ilişkilerin gelişim ve sonuçlarını dikkate alır (Manalel, 2018: 2). Yaşlı bireyler genellikle *yaşlı* klişeleriyle tasvir edilse de yaşlanma sırasında bireyler arasındaki farklılıklar diğer gelişim çağındaki kadar belirgindir. Çevresel gerontoloji alanında yapılan araştırmalar; kişilik, bilişsel işlev, fiziksel sağlık ve psikolojik iyilik hâlinin yanı sıra daha sonraki yıllarda yaşam kalitesinde büyük bireysel farklılıklar olduğunu göstermiştir (Bergeman, 1997: xi). Örneğin, yaşlı bir bireyden kendi hayatını anlatması istenirse, bireyin anlatmayı uygun bulduğu bir hayat hikâyesi ilgi çekicidir. Hikâye, birey için neyin önemli olduğundan çok biçim hakkında olabilir. Bu, anlatı gerontolojisinde önemli bir husustur. Çünkü yaşlı bireylerden belirli hikâyeler beklemeye veya onlara sunulan anlatı biçimlerini sınırlamaya yatkın olabiliriz. Bu nedenle anlatılar, yaşlıların kendilerinden çok, yaşlanmanın kültürel yapıları hakkında daha fazla bilgi verebilir (de Medeiros, 2014: 10-11).

Yaşlanma ve yaşlılık meselelerinde uzun süredir, yaşlanmanın toplumsal deneyimini aşırı belirleyen bir dizi normatif aşamanın türetildiği, biyolojik boyuta indirgeme yönünde bir eğilim vardır (Powell, 2013: 5). Yaşlanan nüfuslar söz konusu olduğunda, yaşlı yetişkinlerin ulaşmak istedikleri mal ve hizmetlere yeterli erişime sahip olup olmadığını belirlemek açısından hâlâ epeyce bilinmeyen var. Erişilebilirlik kavramı, insanları verimli bir şekilde hareket ettiren ve birçok fırsata erişim sağlayan iyi organize edilmiş ulaşım sistemlerinin kolaylaştırılması anlamına gelir (Wood, 2017: 11). Sonuç olarak, önümüzdeki on yıllar sağlık hizmetleri ve tıp uzmanları üzerinde ağır bir yükün yanı sıra toplumsal ve ekonomik baskıların yükü altında olacaktır. Bu nedenle, yaşlı yetişkinlerin son derece işlevsel ve bağımsız yaşamlarını sürdürdükleri yılları artırmaları zorunludur. Bu da nihayetinde başarılı yaşlanma kavramına küresel olarak yenilenen bir ilgiye yol açmıştır (Carr, 2014: 1).

Yirminci yüzyılın başından beri, biyolojik ve psikolojik açıklayıcı çerçevelerden oluşan yaşlanmanın biyomedikal çalışması, *gerontolojinin* disiplinler gelişimine egemen olmuştur. Burada, sadece yaşlanmanın biyomedikal modelleri tarafından nasıl görüldüğünün değil; aynı zamanda toplumun, politik ve ekonomik yapıların düzenlenmesinin nasıl görüldüğüne dair önemli çıkarımlar vardır (Powell, 2013: 2-3). Disipliner gelişimde gerontolojinin geleceği parlak görünüyor. Yaşlanma ve yaşlılık hakkında öğrenilecek çok şey var. Ve şimdi öğrenmemiz gerekiyor. Gerontolojinin olgunlaşması akıllıca yönlendirilirse, insanlığın artan uzun ömürlülüğü iyi bir şekilde kullanması mümkün olacaktır. Unutmayalım ki, olgun yaşlılara, insanın kendisinin tüm harika potansiyellerini tam olarak keşfetme ve geliştirme kalır (Stieglitz, 1946: 82). Ve bu keşif ve geliştirme ölçeğinde yerinde yaşlanma nedir? (Willging, 2003: 12) sorusu görsel değişiklikleri, sosyal statüyü, sorunları aşma yeteneğini ve zihinsel işlevi bir araya getiriyor.

Yerinde yaşlanma sorunlarının büyük ölçüde çevresel etkiler içerdiğini varsaymak mantıklı olsa da yaşlanma ve daha yaşlı bir kişi olmak; birçok kimsenin başa çıkma ve öğrenme ideallerini içermektedir. Yerinde yaşlanmanın birçok ölçüsü bireylerin davranışlarının dolaylı ölçütleri olduğundan; yaşlıların bağımsızlığını artırması, güvenini ve kendilerini gerçekleştirme sağlama, birkaç olumlu klişeden biridir. Yerinde yaşlanmada verili toplumsal normlar, kolaylaştırıcı bir ortam, yaşam doyumunu ölçen değişkenler; davranışsal bileşenlere duyarlıdır.

1. Metodoloji

Teoriler, araştırmacılara karmaşık sorunlara ve sosyal konulara bakmaları ve analizleri için bir çerçeve sağlar (Reeves, Albert, Kuper, & Hodges, 2008: 631). Birçoğunun sosyal bilimlerde ve sosyal hizmette köklü ve geniş çapta saygı gören bir yeri vardır (Mullen, 1995: 29). Yerinde yaşlanmada nitel araştırmayı diğer araştırma biçimlerinden en açık şekilde ayıran şey; içinde bulunulan fiziksel, tarihsel ve sosyal çevrenin ne düşündükleri ve nasıl davrandıkları üzerinde belirgin bir etkiye sahip olmasıdır. Gerontolojide eylemler, bu geniş bağlamlardan yararlanılarak yorumlanmalıdır. Nitel araştırmacılar, evrensel, bağlamdan bağımsız genelleme kavramını reddeder (Smith, 1987: 175). Bu, araştırmayla ilgili metodolojik bir sınırlama, özneliktir (Azungah, 2018: 394). Nitel araştırma, nicel yöntemlerin bazı kullanımlarını (Mullen, 1995: 29)

karşılaştırılabilir kılmak için (Gerring, 2017: 20) gözlemleri açıklayan teorilerden yararlanarak (Jacob, 1987: 13) oldukça formel bir yaklaşım benimsiyor (Hamilton, & Finley, 2019: 5). Yerinde yaşlanmada farklı bulguları temsil etme yolları ve (Smith, 1987: 173) yorumlayıcı araştırma iddiasını sürdürürebilmemiz bu kullanımları desteklemekle mümkündür (Parker, 2014: 15). Gerontolojide bu kriterlerin olası varlığı, bilgi ifadelerinin en faydalı şekilde nasıl oluşturulabileceği ve doğrulanabileceğini etkiler (Bennett & Elman, 2006: 456-457).

Bu doğrulama, konu hakkında söylediklerimizin çoğunun spekülatif olması gerektiği anlamına gelir (Lazarus & Lazarus, 2006: 94). Ham verilerin analizi, çalışma olgusunu yakalayan ana temaların belirlenmesine doğru nasıl ilerlediğini göstermek için mevcut metodoloji literatüründen yararlanmaktadır. Tematik analizde yer alan adımlarda zengin yorumlayıcı veri analizi elde etmek için tümdengelim ve tümevarımsal yaklaşımları kullanılarak kavramsal bir model geliştirilir. Veri analiz yöntemlerinde (Azungah, 2018: 394) literatür taraması; yerinde yaşlanma kavramı, yaşlı bireylerin yaşlandıkça kendi evlerinde kalma istekleri ve ayrıca yerinde yaşlanmayı etkileyen gerontolojik faktörler hakkında bilgi vermektedir. Literatür taraması ayrıca yaşa bağlı değişikliklerdeki fiziksel ve biyomedikal, bilişsel ve sosyal iyi oluş gibi konular hakkında da bilgi sağlamıştır (LeRoux, 2017: 3).

Yerinde yaşlanmada hikâyeler, hepimizin bireysel deneyimleri hakkında; pragmatik bir bilgi kaynağı yaratma ihtiyacının gerçekçi ve yapılandırmacı bakış açıları olarak bilinmektedir. Çevresel gerontoloji, özellikle yaş almada; yeniden canlandıracağımız ve dolaylı olarak yeniden yaşayabileceğimiz deneyimlerin gereken zamanından kaynaklanmaktadır. Bu makale, doğuştan gelen bir tevazu ve akademik bir denge duygusu tarafından yönlendirilebilir sınırlamaları ve gerontolojik bağlardan oluşan yer bağlılığını vurgulamayı amaçlamaktadır. Ardından çok boyutlu bir yapı olarak okuyucuya sunulan duygusal bağlanma ve yer kimliği hem kapsamlı hem de hâlâ ilginçtir. Bu makale, yaşlı yetişkin nüfusun büyümesi etkisinde, yerinde yaşlanmanın değişen anlamlarını incelemektedir. Bu doğrultuda, bu anlamlara yansıyan ve sıklıkla rekabet eden gerontolojik değerler ve bunların yerinde yaşlanma politikası ve program perspektifleri eklektik bir yaklaşıma dâhil edilmiştir.

2. Gerontoloji

Gerontoloji, yaşlılık ve yaşlanmayı inceleyen bilim dalıdır. Herkesin *yaşlılık* ve *yaşlanmanın* ne olduğu konusunda sezgisel bir fikri olmasına rağmen, kesin bir objektif tanım sağlamak zordur. Yaşlanmanın basitçe yaşlanma süreci olduğu söylenebilir (Stuart-Hamilton, 2011: 1). Buna göre, örneğin *yaşlı* olmak, öncelikle kaçınılmaz fiziksel ve zihinsel gerilemeye uyum sağlamanın ve ölüme hazırlanmanın bireyselleştirilmiş bir deneyimi olacaktır. Elbette paradoks, yaşlılığın biyolojik boyutuna dayanmanın gerektirdiği yaşlılık deneyiminin homojenleştirilmesinin aslında yaşlanma ve yaşlılık üzerine egemen söylemin kilit unsurlarından biri olmasıdır (Powell, 2013: 5). Bunun yerine varsayım, kişinin ne kadar çok yılı varsa, yaşlanma deneyiminde o kadar çok hikâyeden yararlanmak zorunda olduğudur. Çevresel gerontolojinin temel özelliği olan zamansallık, birçok seçeneğe tabidir. Zamanın farklı bir anlam duygusu olabilir ve bu nedenle sonraki yıllarda nasıl, neden ve ne tür anlatılar üretildiğini etkileyebilir (de Medeiros, 2014: 18).

Stephen Katz (1996) ayrıca bir bilim ve disiplin olarak gerontoloji konusunu ele almaktadır. Bu nedenle, tartışmayı disiplin sınırları etrafında toplar ve şöyle yazar: "Disiplin argümanları, bilginin üretimi ve hakikat düzenlerinin kurulması içindeki belirli çıkarları tekelleştirmeye, devriye gezmeye ve korumaya hizmet eder. Bu nedenle, bir disiplinin bilimsel statüsü sorunu, politiktir; ne zaman, nerede sorulduğu ve cevaplandığı ve en önemlisi kim tarafından yapıldığı bağlamında görülmelidir" (de Medeiros, 2014: 22). Gerontolojide sosyal yaşlanma açısından odak; sosyal destek, aile ortamı, yaşam olaylarının deneyimi ve sosyoekonomik durum üzerine olacaktır: "Bazı yaşlanan bireyler bir sosyal destek ağını korurken, diğerleri neden sosyal izolasyondan muzdariptir?" veya "Neden bazı bireyler şansızlıktan paylarına düşenden daha fazlasına sahipler?" gibi soruları gerontolojik paradigma yanıtlayacaktır (Bergeman, 1997: 5). Böylece gerontoloji, kendisini iki tür yanıt verme konumunda bulur: Yaşlanma sürecinin ne olduğu ve onu mümkün olduğunca eğlenceli hâle nasıl getirebileceği. İlk olarak, yaşlılık ve yaşlanmanın ne olduğu hakkında gerçek bilgiler sunmayı düşünelim. Yaşlanan bedene ne olduğu, yaşlı yetişkinlerin refahı hakkında hangi politika kararlarının alındığı ve yaşlanmanın hangi sanatsal tasvirlerinin yapıldığı bu kategoriye girer. Bunlar sadece kataloglama alıştırmaları değildir. Birçok yaşlanma modeli zorlu tartışmalara yol açmıştır ve gerontolojik alan teorik olarak sıkıcı olmaktan uzaktır. Aynı zamanda bu alanın pratik bir amacı da vardır. Çünkü daha yaşlı yetişkin nüfusa refah sağlanması için yeterli hükümet planlaması yapılacaksa, daha sonraki yaşamda engellilik görülme sıklığına karşı önlemler alınması esastır. İkinci tür yanıt, daha sonraki yaşamın sorunlarını nasıl hafifletebileceğimizle ilgilidir. Böylece yaş almakta olan bireyler sorunsuz bir yaşlılık idealine mümkün olduğunca uyum sağlar (Stuart-Hamilton, 2011: 5).

Bunlar, yaşlanmanın makro düzeydeki yapısal bağlarının yanı sıra; kurumsal ve bireysel öznenin mikro düzeyinde de içgörüler sunar. Ancak bunların çoğu parçalı, hatta çelişkili ve yalnızca açıklayıcıdır. Yaşlıların sorununu iyileştirmek için pratik adımlar önermek yerine, öncelikle karmaşık fenomenleri anlamayı amaçlar (Chariar, Patnaik, & Chatterjee, 2008: 11). Gerontoloji kişi-çevre etkileşiminin karmaşıklığını göz önünde bulundurur ve zaman içinde bazı insanların belirli

çevrelere bağlılıklarının azalan yeterlik veya çevredeki değişiklikler nedeniyle tehlikeye girdiğini savunur (Peace, Holland, & Kellaher, 2011: 734). Melinda J. Milligan (1998), bir yerdeki hem yapıları hem de sosyal çevreleri kapsayan bir yer bağlılığı tanımlar: "Fiziksel yapılar, sosyal etkileşim için aşamalar, hem fiziksel hem de sosyal olarak inşa edilen aşamalar hâline gelir... yer bağlılığı, bireyin etkileşim yoluyla anlam verilen fiziksel yapıyla kurduğu duygusal bağıdır" (Brocato, 2006: 11). Ev düzenlemeleri kimliği ifade eder ve bu tür değişiklikler değişen kimliği temsil eder. Ev değişiklikleri ve görünür yardımcı unsurlar, yaşlı bireyin yaşadığı değişimin maddi göstergeleridir. Bireyler her an yardım ihtiyaçlarının maddi göstergeleriyle karşı karşıya kaldıkça, evle ilgili eski anlamlar ve kimlikler aşınır (Barrett, Hale, & Gauld, 2012: 367).

Kişi-çevre etkileşiminde teorik, epistemolojik veya ontolojik çerçeveler, yerinde yaşlanmada tüm çabaların insan deneyimine dayandığı fenomenoloji fikriyle de özdeşleşebilir. Kaçınılmaz olarak farklı güç ve statü konumlarında ifade edilen deneyimlerin değiştiği göz önüne alındığında, sosyal bilimin yöntem ve amaçlarının da değişeceği makul bir şekilde beklenebilir. Bilginin görünürdeki yerleşikliğinde (Gerring, 2017: 17) başarılı yaşlanma, yukarıda ifade edilen tüm yollarla cinsiyetlendirilir. Ayrıca kadınların erkeklerden daha hızlı yaşlandığı düşünülürse, bu eşitsizlik muhtemelen cinsiyet ilişkilerine bağlıdır. Kadınlara, daha hızlı ve özellikle cinsiyetçi yollarla yaşlandıkları için yaşlanmaları daha az başarılıymış gibi davranarak, her iki eşitsizliği de aynı anda pekiştiriyoruz. Başarılı yaşlanma çerçevesinin hedefleri elbette ne yaş ne de cinsiyet eşitsizliğidir. Amaç, yaş eşitsizliğini azaltmaktır. Ancak, eşitsizliğin bu pekiştirilmesi yerleşiktir. Çünkü başarılı yaşlanma paradigması, kadınları ve erkekleri farklı noktalarda yaşlı olarak nitelendiren cinsiyetçi yaş ayrımcılığına veya kendi başına yaşlı olmanın damgasına asla meydan okumaz (Calasanti & King, 2017: 40). Fakat şimdi, ayrıntılarla ilgili olan zor kısım geliyor. Yaşlanmanın hangi bileşenlerinin aynı kaldığı, hangilerinin değişebileceği ve değişikliklerin ne şekilde meydana geldiği? Yaşlanmadaki istikrar ve değişim, basit bir ya-ya da meselesi değildir. Her ikisi de geçerlidir, ancak ayrıntıları belgelemek için güvenilir kanıt bulmak çok zordur (Lazarus & Lazarus, 2006: 94).

Bütüncül etnografinin en yaygın olarak paylaşılan metodolojik hedefleri, sınırlı bir grubun kültürel örüntülerinin tanımlanması ve analizidir. Çoğu zaman kültürü, kültürdeki katılımcılar tarafından görüldüğü gibi sunma bir çalışmadaki tek hedef olabilir. Bu tanımlayıcı hedef, yalnızca çok genel teorik önermelerle gerçekleştirilebilir. Bazı bütünsel etnograflar, başka herhangi bir teorik formülasyonu daha açık hâle getirilmeden açıklama ve analizlerini sunarlar. Bazıları belirli teorilerle başlar (Jacob, 1987: 13). Araştırmacının bakış açısını yerleştirme süreci, okuyucuların bu tür bakış açılarının araştırma üzerindeki etkisine kendilerinin karar vermelerine olanak tanır. Nitel bir araştırmanın bulgularının da nicel bir çalışmanın sonuçlarıyla aynı şekilde genellenebilir olması amaçlanmamıştır. Bununla birlikte, başka bağlamlara aktarılabilirler ve okuyucular kendi ortamlarına uygulanabilirliklerini değerlendirebilirler (Kuper, Reeves, & Levinson, 2008: 406). Yeni bir kanıt dayalı uygulamada (Hamilton & Finley, 2019: 4) yerinde yaşlanma, en iyi şekilde, yaşlıların mümkün ve uygulanabilir olduğu ölçüde, kendi yaşamlarını yönetme becerisini sürdürmelerini yansıtan bir olgu olarak görülür. Kamu ve özel sektörün sorumlulukları, yaşlıların işlerini yapmaktan daha az, onları kendileri için bir şeyler yapma becerileri konusunda desteklemek. Bu yer nerede olursa olsun, yerinde yaşlanmalarını sağlayacak araçları sağlamak olmalıdır. Yerinde yaşlanmayı teşvik etmedeki amaç, bu kararları yaşlılar adına vermek değil, onları kendi kararlarını vermeleri konusunda desteklemek olmalıdır (Willging, 2005: 14). Yerinde yaşlanmada gerontolojiye odaklanma, destek gruplarına bağlanma, bireysel heterojenlik; politika yapımcılar için güçlü katılım yetenekleriyle ilişkili olabilir.

3. Öğrenme İdeali

Arşiv veya diğer metin analizlerinin incelenmesi, belirli bir girişimin tarihini, politika bağlamını veya operasyonel hâle getirilmesini anlamada kritik olabilir (Hamilton & Finley, 2019: 4-5). Yerinde yaşlanmada kritik bir teoriyle ilişkili özellik, mekânın boyutları, teorinin açıklayıcı değişkenleri tarafından sağlanır ve değişkenlerin içeriği teorinin mantığından gelir. Teorinin değişkenlerinde (Bennett & Elman, 2006: 465) bilginin işlevselliği dikkate alınmalıdır (Gerring, 2017: 20). Bu boyutlarda, ailelerde yaşlı bakımı nasıl şekilleniyor ve uygulamalar zamanla nasıl gelişiyor/değişiyor? Mevcut yaşlı bakım modelleri, politika yapımcılar tarafından aile yaşamının merkezinde yer aldığı geniş çapta varsayılan "aile temelli bakım modeline" hangi açılardan benziyor? (Msechu, 2014: 5).

Yaşlılar gibi sosyal bilimciler de bu sorulara büyük ilgi duyuyorlar ve yakın zamanda aile ve arkadaşların yaşlanan bireylerin yaşamlarına nasıl katkıda bulunabileceğini veya olumsuz etkileyebileceğini ele almaktadırlar (Lazarus & Lazarus, 2006: 113). Hem yaşlanan nüfuslar hem de insanların yaşlandığı yerler oldukça çeşitlilik gösterir. Bireylerin nerede ve nasıl yerinde yaşlandığını göstermek için veri setleri ile ayrıntılı bir mekânsal ölçekte makro düzeyde bir analiz gerekir. Ampirik olarak, insanların yerinde yaşlandığı farklı yerler ve yaşam boyunca yaşlanan nüfusun aktivite katılımının (Xu, 2018: 1) hem olumlu hem de olumsuz bir sevinç ve sıkıntı kaynağı olabileceğini düşünmeye meyilliyiz (Lazarus & Lazarus, 2006: 113). Bu alıntılar, okuyuculara araştırmacıların gerçek verileri nasıl yorumladıkları ve teorik çerçeveyi nasıl uyguladıklarını göstermesi açısından özellikle önemlidir (Rosenthal, 2016: 514).

Michel Philibert (1982), bilim kavramına karşı çıkan gerontolojiyi düşünmek için bir nokta olarak yaşlanmanın *görüntülerine* fenomenolojik bir yaklaşım getirir. Gerontolojinin "yöntemlerde bilimsel olmak istediğini, ancak modelleri ve yöntemlerini

ağırlıklı olarak deneysel ve doğa bilimlerinden ödünç aldığı" yazıyor. Fenomenolojik yaklaşımların bir çıkış yolu gösterebileceği (de Medeiros, 2014: 22) yaşlanan bir nüfusun uzun süreli bakım ihtiyaçları hakkındaki tartışmalar karmaşık ve çok yönlüdür. Uzun süreli bakım maliyetinin çoğu yaşlı tarafından omuzlanamayacak kadar aşırı olduğu konusunda fikir birliği vardır (Takamura, 2013: 12). Yaşam seyri araştırması, daha sonraki yaşamda ortaya çıkan birçok sağlık koşulunun uzun gecikme dönemlerine ve bu koşulları etkileyen sosyal ve davranışsal risk faktörlerine sahip olduğunu belirtmektedir. Yaşam seyri perspektifi tarafından yönlendirilen sağlık araştırmaları, erken yaşam deneyimlerinin nasıl somutlaştığına ve sonuç olarak sonraki yaşamda hastalıkları nasıl etkilediğine dair çeşitli hipotezlere yol açmıştır. Zararlı ortamlara veya ekonomik dezavantajlara maruz kalma, yetişkin sağlığı için uzun vadeli sonuçları olan biyolojik gelişmeyi olumsuz etkiler (Daily, 2013: 8).

Bu tür bilgi temelleri şunlara odaklanır: (1) bireyin bedeninde meydana gelen iç ve dış fizyolojik değişiklikleri ifade eden biyolojik yaşlanma, (2) zihinsel işlevlerdeki -duygusal ve bilişsel kapasitelerdeki- gelişimsel değişiklikler psikolojik yaşlanma olarak anlaşılır. Yaşlanmanın biyo-tıbbi teorileri, yaşlanmanın sosyal yapısından ayırt edilebilir: (1) yaşlanmanın biyo-psikolojik bileşenine, (2) yaşlanmanın sosyal olarak nasıl inşa edildiği üzerine odaklanmak. Birinci bakış açısı bireyin iç dünyası tarafından yönlendirilir. Diğer, bireyselliği şekillendiren dış yapıların gücüyle çok daha fazla ilgilidir. Özünde bu sosyal inşacılık, sorunu içsel bakan bir gözlemci perspektifinden ortaya koyarken; biyo-medikal model içsel bakan bireyin duruşunu alır (Powell, 2017: 3). Bu öneriler, aile üyelerinin kendilerine bakamayacak durumda olan akrabaları desteklemek için yaptıkları katkılar ve oynanan önemli roller konusunda artan bir farkındalığı pekiştiriyor. Bunlar, uzun süreli bakımla ilgili daha kapsamlı ve bütünlük bir ulusal politika oluşturmaya yönelik çalışmalarda başlangıç adımları olarak sunulmuştur (Takamura, 2013: 12). Ayrıca araştırmacılar aile kavramsal çerçevelerini; sosyolojik ve psikolojik teoriyi şekillendirmek, tasarım ve metodoloji seçimlerine rehberlik etmek ve bunların yorumlanmasına yardımcı olmak için kullanmalıdır. Ancak o zaman uygulayıcılar araştırma sonuçlarını etkili müdahale ve eğitim modellerine uygulayabileceklerdir. Araştırmacıların, farklı etkileşim modellerinin ortaya çıktığı koşullar hakkında sorular yöneltmesine olanak tanıyan; önermelerin açık ifadesi ve test edilmesidir (Blieszner, 1986: 561). Bu sürecin devam ettiği ve yenilenmiş içgörü ve açıklamalar getirebileceğine dair işaretler vardır. Sosyal teoriye bu endişeyle yaklaştığımızda çıkarımlar elbette dikkatlice incelenmelidir. Ancak bu, onların içgörülerini yaşlanan kimliğin daha iyi anlaşılmasında kullanmamıza yol açar. Bu, yaşlanma süreciyle ilgili yanlış anlamalara dayalı varsayımları çürütmek için günümüzün en önemli hedeflerinden biridir (Hendricks & Powell, 2009: 12).

Sosyal göstergeler, insanların "hazcı duyguları ya da bilişsel tatminleri" tarafından tanımlanan öznel iyi oluş modeline dayanmaktadır. İnsanlar rutin olarak kendilerini ilgilendiren ve kendileri için önemli olduğunu düşündükleri yaşam alanlarını değerlendirmekle meşgul olurlar. Öznel göstergeler bu doğal eğilimleri kurumsallaştırır veya resmîleştirir. Öznel göstergeler yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş, moral, duygulanım dengesi ve öz-değer ölçümlerini içerir (Bowling, 2005: 13). Yaşam değişiklikleri her yaşta meydana gelir. İnsanlar yaşlandıkça oldukça değişken, ancak kaçınılmaz bir düşüş yaşarlar (LeRoux, 2017: 2). Yaşlıların sadece bakıma muhtaç olarak algılanması bağımsız bir şekilde kendi yaşamlarını sürdüren bireylere karşı büyük bir haksızlık olmaktadır (Esendemir, 2021: 79). Bu doğrultuda, yaşlanan bir toplum hâline geldikçe, yerinde yaşlanmayı anlama ihtiyacı uluslararası alanda giderek daha fazla önem kazanıyor (Lee, 2008: 17). Edward S. Casey'nin (1996) fenomenolojik yer kavramsallaştırması; yerin fiziksel, sosyokültürel ve tarihsel bir bağın deneyimi olduğunu anlamak için yararlıdır. Bu bakış açısı, insanların yaşadıkları yerleri şekillendirdiği gibi, yerlerin bedenler ve benlikler üzerinde nasıl bir iz bıraktığını düşünmeye bir davettir. Bizler, fiziksel bağlamlarda varlıklarız. Yerler insan etkinliklerini sağlar ve kısıtlar. Bu, özne ve nesnenin birlikte ve karşılıklı olarak etkilenecek kavramsallaştırıldığı ortak bir faildir (Chapman, 2009: 30). Bu nedenle, yerinde yaşlanma, değeri düşmüş bir sosyal konuma girmeyi veya bunun yerine başarıya doğru çalışmayı seçme konusunda bireysel sorumluluk getirir. Bu hâliyle, yaşlanmanın bedensel, finansal ve sosyal risklerini bireylerin omuzlarına yükleyen (Calasanti & King, 2017: 33) çevrenin erişilebilir olması yerinde yaşlanmayı desteklemektedir (Özmete & Dinç, 2020: 202). Yaşlanmanın etki mekanizmasında görevlerin birikmesi aşılabilir değildir. Öğrenme ideali başa çıkma stratejisini üretken faaliyetlerle desteklenen daha fazla faktöre yönlendirebilir.

4. Amaç Duygusu

Yaşlanmayı iyi anlamak için, sadece yaşlananları ve nasıl yaşlandıklarını değil, aynı zamanda yaşlanılan yerleri de incelememiz gerekir. Gerontolojide yerin *koyu somutluğu* fikri fiziksel, sosyokültürel, zamansal olgu ve kimlik inşası etkisinde incelenir. Koyuluk, kişi ve yer arasında karşılıklı olarak etkileyen ilişkileri ifade eder. Bu koyuluk, tıpkı kişinin yerde bir iz bıraktığı gibi, bir bedende kendini *izleyen* yaşamının etkisini tanımlar. Birey böyle bir yeri sadece yaşamak için değil, aynı zamanda yaşlanmak için kolay bir yer olmasa bile seçebilir (Chapman, 2009: 27). Bu seçim, doğal değişim, yaşam alanının azalması ve doğa güçlerinin insana karşı gelmesi varsayımıyla yaşam seyridir. Postmodern eleştirmenler, beden temelli *yaşlanma maskesi* de dâhil olmak üzere bu kronolojinin kısıtlamalarına meydan okuyor. Geleneksel sonrası bir tüketim kültüründe sonsuz gençlik, zamansızlık ve yaşam seyri sınırlarının bulanıklaştırılmasını vaat ediyor. Buna karşılık,

pek çok eleştirel gerontolog, haklı olarak yaşamın sonluluğu ve yaşlanmanın varoluşsal karakterini iddia etti. Bununla birlikte, kronolojinin temel fikri orta yaş hayatın en parlak dönemi (*yaz*), yaşlılık ise ölüme giden yolda *sonbahar* olarak görüldüğü sürece -bu fikir bir düşünüş olarak yaşlılık biçimlendirici olmaya devam ediyor. Ve bu, başlangıç noktası şu anda yaşamın sonraki aşamalarına ertelenmişse bile geçerlidir (van Dyk, 2014: 100). Bu biçimlendirmede her araştırmacı, yerinde yaşlanmayı farklı bir şekilde tanımlayacak ve kullanacaktır. Kavramın evriminin genişliği ve derinliği, araştırmacılara kendi tanımlarını geliştirirken daha fazla bağlam sağlamaya yardımcı olur. Sonuç olarak, yerinde yaşlanma fenomenini anlamadaki birincil ve en önemli zorluk, tanımların ve uygulamaların çeşitliliğini görmektir. Ardından bu kullanımlardaki benzerlikler ve farklılıklar arasında ayırım yapmaktır (Lee, 2008: 21-22).

Sosyal gerontoloji alanı, bir dersin öğretimini zorlu bir görev hâline getiren çeşitli özelliklere sahiptir. Alan nispeten yenidir; çeşitli disiplinlerden yararlanır ve çok çeşitli konuları, sorunları ve yöntemleri kapsar. Birçok yeni çalışma alanı gibi, sosyal gerontoloji de çok sayıda kesitsel ve tanımlayıcı çalışmadan ve nedensel ilişkileri yeterince ele alan araştırma yetersizliğinden muzdardır (Montgomery, 1984: 455). Sosyolojik perspektifin vaadi, hiçbir zaman Wright Mills'in sosyolojik tahayyülün klasik sunumundan daha güçlü ve etkili bir şekilde ifade edilmemiştir. Sosyolojinin vaadi ve sorumluluğunun, bireylere kendi yaşamlarında karşılaştığı endişeler ile toplumdan kaynaklanan sorunlar arasında ayırım yapma yeteneği sağladığını öne sürdü. Mills şu tavsiyede bulunur: "Bilin ki birçok kişisel sorun yalnızca dert olarak çözülemez, kamusal meseleler ve tarihin sorunları açısından anlaşılması gerekir. Kamusal sorunların insani anlamının, bunları bireyin sorunlarıyla ilişkilendirerek ortaya çıkarılması gerektiğini bilin" (Morgan & Kunkel, 2016: 23). David Metz (2000), sağlıklı sosyal etkileşimin yaşlı yetişkinleri sağlıklı tuttuğunu ve sadece zihinsel olarak değil fiziksel olarak da toplumun geri kalanıyla etkileşimde bulunduğunu savunuyor. Araştırmacılar, yaşlı yetişkinler bağlamında ulaşım hareketliliğinin, gitmek istedikleri yerlere erişim ve sosyal ağları sürdürme dâhil birkaç farklı boyutu içermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yetişkinler yaşlandıkça, toplumun geri kalanı içinde hareketli kalma arzularında birçok kısıtlamayla karşılaşabilirler. Yaşlanmayla ilişkili fiziksel ve zihinsel yetersizlikler, yaşlı yetişkinleri bir ulaşım aracını kullanma veya erişim olanağından mahrum bırakabilir (Wood, 2017: 8).

Modernleşmeyle birlikte insanların benmerkezci bir düşünceye sahip oldukları ifade edilmektedir (Demirdağ & Turan, 2023: 592). Belirli ayrıntılara ve ne kadar uzun sürdüğüne bakılmaksızın, hepimiz nihayetinde ölüme kadar aşağı doğru bir işlev kaybı döngüsü yaşarız (Lazarus & Lazarus, 2006: 10). Sosyal bilim, özellikle sosyoloji, bu daha yansıtıcı tavrı kazanmamıza yardımcı olur (Morgan & Kunkel, 2016: 21). Aile gerontolojisi araştırmacıları, aile dinamiklerinin sınırlı yönlerine ve dar bir şekilde tasarlanmış sonuç değişkenlerine odaklanma eğiliminde olmuştur. Belki bunlar geç yetişkinlikteki ilişkilerin kolayca ölçülebilen özellikleridir. Ve bu nedenle araştırma fonlarının sorumluları arasında popülerdir veya belki de araştırmacılar denenmiş ve gerçek kavramları incelemenin ötesine geçmek için hayal güçlerini yeterince zorlamamışlardır (Blieszner, 1986: 560). Ailelerin sosyal istikrarsızlık dönemlerinde bakım ve destek için hayati alanların nasıl sürdürüldüğü; kuşaklararası kararsızlık, çatışma ve sosyal istikrarsızlık ortamında hayatta kalmak için benimsediği stratejiler incelenmelidir (Msechu, 2014: 5). Yine de insan varoluşunun dürüst tasvirlerinin bazen kıskırtılabileceği kıyamet ve kasvetli görünümünden kaçınıyoruz. Artan fiziksel sorunlarımız nedeniyle, kabalaşan ve giderek kayıtsızlaşan bir dünyada hiç bu kadar ihtiyaç duyulmadığına inandığımız mesajımızı; hâlâ çalışabilecek durumdayken sıradan halka ulaştırmak istiyoruz. Çocuklarımız ve belki de torunlarımız kendi yaşlanmalarını düşünmeye başlamak için yeterince uzaktalar. Ebeveynlerinin yaşlandığını ve hastalandığını, nihayetinde daha fazla bakıma ihtiyaç duyabileceklerini biliyorlar. Önceleri kolay olan şey şimdi bizim için zor oldu. Ancak, hayatlarını en iyi şekilde değerlendirmenin yanı sıra, şu anda şu an ile de uğraşmak zorundalar (Lazarus & Lazarus, 2006: 5).

Robert L. Rubinstein (1989), (1) sosyal merkezli süreç, (2) kişi merkezli süreç ve (3) beden merkezli süreç dâhil olmak üzere kişiyi ev ortamına bağlayan bir psikososyal süreç önerdi: Sosyal merkezli süreç, "bireylerin çevresel düzen için kamusal, toplumsal idealleri kullanma biçimi" ile ilgilidir. Kişi merkezli süreçte bireyler, mekân düzenlemede dekorasyonun kullanımına ilişkin sosyokültürel yoruma dayalı olarak bir ev ortamının yapılandırılma şeklini düzenler. Özelden dünyevi olana kadar ev ortamındaki nesnelere önemlidir, çünkü çevresel özellikler "belirli olaylar veya kişinin yaşamının projeksiyonları" ile ilgili anlamlarla donatılmıştır. Beden merkezli süreç, "fiziksel çevrenin nesnel gerçekliği ile kişisel duygu ve inançlar arasında bir köprü" olan *rahatlık* kavramı da dâhil olmak üzere, bedenin kendisini kuşatan çevreyle devam eden ilişkisidir. Rubinstein, anlamlı bir çevre yaratma sürecinde örtük olanın, bireyin içindeki değişikliklerin çevrenin anlamını da değiştirebileceği fikri olduğunu ileri sürdü. Bu nedenle, fiziksel düşünüş veya kayıp gibi sağlığın bireysel boyutları, ev ortamında değişikliklere yol açarak, daha sonraki yaşamda iç ortamların nasıl geliştiğini anlamayı önemli hâle getirebilir (Fields, 2013: 11). Vücudun yaşlandığı süreçler sofistike bilimsel ve teknik yöntemler kullanılarak incelenebilir ve tanımlanabilir, ancak insanlar sosyal ve kültürel bir dünyada var olurlar. Thomas R. Cole (1997), şunu önerdi: "Yaşlanma ve yaşlılık kesinlikle gerçektir, ancak onları kavramsallaştıran ve temsil eden idealler, görüntüler ve sosyal uygulamalardan bağımsız olarak bazı doğal alanlarda mevcut değildir. Yaşlanmak, toplumsal koşul ve kültürel önemin aracılık ettiği öznel deneyiminden bağımsız olarak anlaşılabilir." (Knapp, 2008: 15). James J. Callahan (1993), bireylerin yaşamları boyunca her zaman belirli bir ölçüde yerinde yaşlandıklarını öne sürerken, William D. Novelli (2002) yerinde yaşlanmanın yaşamın sonraki dönemlerinde meydana gelen bir karar süreci olduğuna inanmaktadır (Lee, 2008: 20). Değişen yapısı nedeni ile

mekânsal koşullar yaşlı bireyler için sürekli yenilenen stratejik bir alandır (Şentürk & Kurtkapan, 2017: 5). Yaşlı yetişkinlerin çoğunluğunun az sayıda aktiviteye sahip mahallelerinde ikamet edecekleri varsayılırsa, yalnızca ev konumları dikkate alınır, yerinde yaşlanmanın erişilebilirlik açısından bir sorun hâline geleceği öngörülebilir. Öte yandan, yaşlı yetişkinlerin seyahat ortamları veya etkinlik alanları incelenerek; günlük seyahat yoluyla çok sayıda fırsata erişebilmelerini sağlayan yeterli coğrafi hareketlilik sergiledikleri fark edilirse, o zaman yerinde yaşlanmanın olumsuz etkileri azaltılabilir (Wood, 2017: 3). Yerinde yaşlanmanın fiziksel konumla hiçbir ilgisi olmamalıdır. Yerinde yaşlanma, yaşlıların yaşamları üzerinde kişisel kontrollerini mümkün olduğu ölçüde, ancak onlar için önemli olan şekillerde sürdürme yeteneklerini artıran bir tutumu ve ortamı yansıtır. Yerinde yaşlanma, kişisel güçlendirme ve kendini gerçekleştirme ile ilgili her şeye sahip olmalıdır (Willging, 2005: 14). Yaşlıların sosyal sermaye düzeyinin sık dokulu yapısında (Görgün-Baran, Günay, Bereketli, & Işık, 2020: 73) disiplinlerarası bir kavram olarak görülen yerinde yaşlanma, zaman ve bağlam içinde dinamiktir. Başka bir deyişle, yerinde yaşlanma bir var olma durumu değil, bireysel durumlara ilgili sürekli değişen bir süreçtir (Lee, 2008: 18). Yerinde yaşlanmada rol çatışmasını telafi etmek için sosyal uyum amaç duygusunda gelişir. Yaşlı birey ile çevre arasındaki tercihlerinin ölçümünde sağlık davranışları baskın değişkendir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yaşlanmak zaman kadar eskidir. Yakın zamana kadar biyologlar ve doktorlar yaşlanmayı doğal olarak kabul ettiler. Sadece şairler ve filozoflar yaşlılık hakkında yazdı. Bu uçsuz bucaksız ve keşfedilmemiş düşünce kıtasının çevresinde yaşlanmaya olan bilimsel ilgi daha aktif hâle geldi. Jeologlar uzun zamandır dünyanın yaşıyla ilgilendiler. Antropologlar ve arkeologlar bir tür olarak insanın yaşını tahmin etmek için mücadele ettiler. Ancak birey olarak yaşlanma yakın zamana kadar çok az ilgi görmüştür ve biyolojik bir süreç olarak yaşlanmanın temel mekanizmaları hakkında gerçekten çok az şey bilinmektedir (Stieglitz, 1946: 80). O hâlde, yaşlı yetişkinleri içeren aile ilişkileri hakkında şu ana kadar ne biliniyor? Aile yaşamının en fazla ampirik ilgi gören yönleri arasında; evlilik, yetişkin çocuk yaşlanan ebeveyn etkileşimi ve desteği, kardeş ilişkileri, büyükanne ve büyükbaba-torun ilişkileri yer alır (Blieszner, 1986: 555). Bu ilişkileri anlamada teoriler yalnızca ampirik çabalar için kavramsal destek sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sorunların üstesinden gelinmesi için gerekli olan açıklayıcı tümceyi de oluşturur. Bu alıntıda, teorinin söz konusu fenomenin birbirine bağlılığını ve altında yatan süreçleri ortaya çıkarmaya yardımcı olduğu önermesi gömülüdür. Elbette, bu birbirine bağlılık için belirlenen parametrelerin yalnızca araştırmacının disipliner çıkış noktasını yansıtmaması değil; sunulan açıklamaların da disiplin odaklarını yansıtmaması muhtemeldir. Sosyal gerontolojiyi rahatsız eden konulardan biri, kuramlaştırma sürecinde benimsenen disipliner bakış açısının; sorulan sorunun doğasını, farklı disiplinlerin farklı zamanlarda aynı soruları sormayabileceği noktaya kadar değiştirmeye hizmet edip etmediğidir (Hendricks & Powell, 2009: 6).

Yerinde yaşlanma genellikle destekli yaşamda bir amaç olarak kabul edilir. Yaşlı bireyin destekli yaşamda ne kadar kalacağını etkileyen faktörler hakkında çok az şey bilinmektedir. Destekli yaşamda, özellikle yerleşik sonuçlarla ilgili olarak artan bir araştırmaya ihtiyaç duyulmasına rağmen; bu ortamlarda yerinde yaşlanma konusunda yalnızca birkaç yeni çalışma yapılmıştır (Fields, 2013: 5). Uzun süredir yaşlanmanın doğal bir düşüş süreci olduğu düşünülürken, yaşlanma sürecinin esnekliği son zamanlarda popüler hâle geldi. Yaşlanmayı önleyici ürünler ve kılavuz kitapların geniş yelpazesi bu konuda en açık kanıtlardır. Sağlıkla ilgili paradigmada, öncelikli olarak iyileştirici olandan daha koruyucu tıbbi bir odaklanmaya doğru kayma olmuştur. Başarılı ve aktif yaşlanma ile ilgili örtüşen kavramlar, yaşlanma sürecini belirli bir dönemde etkilemek için yalnızca genel bir potansiyel olmadığı fikrini paylaşır. Yaşlanma sürecinde olumlu bir yol, ancak bireysel bir sorumluluk içerir (van Dyk, 2014: 94). Evde tek başına yaşlanmaya çalışan bireyler, başarılı yaşlanmayı planladıkları için mevcut bilgileri faydalı bulabilirler. Bireylerin, organizasyon yapılarının kendi planları ve bu planların uygulanması üzerindeki etkisi hakkında bir anlayışa ihtiyaçları vardır. Margret M. Baltes (1996), organizasyonların kuralları gibi sosyal yapıların, evde yaşlanmayı planlayan yaşlı yetişkinler için mevcut seçenekleri sınırlayabileceğini belirtti. Kalan seçenekler, aksi hâlde mevcut olmayabilecek bir seçenek olarak bağımlılığı zorlayabilecek koşullar yaratabilir (LeRoux, 2017: 4-5).

İnsan vücudundaki fiziksel değişikliklere ek olarak, yaşlı bireyler zihinsel sağlıklarında bir miktar düşüş yaşayabilir. Yalnızlık duygusu yaşlıların yaşadığı birincil durumlardan biridir. Sağlıktaki düşüş ve azalan hareketlilik, yaşlıların hem evlerinin içinde hem de dışında fiziksel ve sosyal dünyalarla nasıl ve ne ölçüde ilişki kurduklarında değişikliklere neden olabilir? (Knapp, 2008: 21). Bir hastalık gibi tedavi edilse de yaşlanma aslında bir süreçtir. Bu süreç sırasında, tıbbi kurumlar, yardımcı bakım merkezleri veya evler dâhil olmak üzere çeşitli ortamlarda bakım yapılabilir. Giderek artan bir şekilde yaşlılar, yerinde yaşlanmanın kanıtladığı gibi; evinde güvenli, bağımsız ve rahat bir şekilde kalma eğiliminin artmasıyla bağımsızlığı tercih ediyor (Lytle, 2010: 17). Ancak politikalar ne olursa olsun, mesele basitçe siyah beyaza boyanamaz. Kendi karmaşıklıkları ve çelişkilerini taşır. Şimdi yerinde yaşlanmaya bakalım: Gerçekten ne anlama geliyor? Gerçekten ulaşılabilir mi? Riskler var mı? Varsa, bu riskler iyileştirilebilir mi? Yerinde yaşlanma, bir bakım kalitesi sorunu hâline gelebilir. Operasyonel zorluklara neden olabilir ve nihayetinde yasal kaygılar doğurabilir (Willging, 2003: 12).

Teoriler, sabitlenemeyen konulara dair karmaşık ve kapsamlı anlayışlar sağlar (Reeves, Albert, Kuper, & Hodges, 2008: 631) Yerinde yaşlanmada temel güvenilirlik sorunu, bir ölçüm yönteminin aynı araştırma sonucunu tekrar tekrar üretme yeteneği ile ilgilidir. Bu klasik tanım, araştırmacı ve yöntemin birbirinden ayrı görüldüğü deneysel-psikolojik geleneklerden kaynaklanmaktadır. Araştırmacı ve yöntem arasında ayırım yapmanın imkânsız olduğu nitel araştırmalarda güvenilirliğin hiçbir ilgisi olmadığı açıktır. Güvenirliği önemsiz kılan temel ayırım, nitel araştırmalarla ilgisi olmayan *ölçüm yöntemi* kavramıdır. Tekrarlanan doğruluk, yalnızca koşulsuz öznelarasılık için tümdengelimli talebin egemen olduğu araştırma ortamlarında değer taşır (Stenbacka, 2001: 552). Gerontolojik araştırmanın planlamasına yaşlı bireylerin dâhil edilmesini vurgulayan bir paradigma, daha geniş topluluk ortamında değişime katkıda bulunma potansiyeline sahiptir (Barrett, Hale, & Gauld, 2012: 374).

Yaşlanma süreci kaçınılmazdır ancak araştırmalar; iyileştirilmiş diyet, fiziksel ve zihinsel egzersiz, dinlenme, sosyal katılım ve yaşlanmayı kabul etme gibi önleme stratejilerinin daha uzun yaşama yol açacağını göstermektedir (Knapp, 2008: 19-20). Yaşam süresini uzatmak için tasarlanmış araştırma ve tıbbi teknolojiler ve ileri yaşlarda aktivite için yaratıcı potansiyelin araştırılması, kaçınılmaz değer kaybı kavramına meydan okuyor. Yaşam süresi beklentilerinde gelecekteki değişiklikler, mevcut basmakalıp yaşlanma kavramlarını değiştirebilir (2008: 17). Yaşlandıkça bireylerin bağımsız ve aktif kalmaları (Gürsoy-Çuhadar, 2020: 369); yerleşim alanlarını kapsayıcı, güvenli, esnek ve sürdürülebilir kılmayı gerektiriyor (Kalınkara, 2017: 230). Yerinde yaşlanma tanımının bir boyutu olarak gerontolojinin eklenmesi, konseptte daha fazla derinlik katıyor. Örneğin, yerinde yaşlanma ne zaman başlar ve biter? (Lee, 2008: 19). Yaşlanma yerinde mi sona eriyor? (2008: 19-20).

Bir tartışmanın pek çok alana yapılanması; bütünsel yaklaşıma katkıda bulunabildiği objektif bir nitelik taşır. Yerinde yaşlanma, insanların doğru yerde yaşlanmaları için; evin psikolojik bileşenleri olduğu, çoklu yönleri olan, gerontoloji alanındaki temel felsefi ilgidir. Yaşamımız boyunca çevrede değişen veya aynı kalan olgular bir geri çekilme sürecine dönüşebilmektedir. Birçok insanın gelecekteki ihtiyaçlarını etkileyen bu tür olgular; uyarlanabilir bir süreci nasıl anladıklarıyla ilgili kadim soruların cevaplarını oluşturacaktır. Yerinde yaşlanma; bir amaç duygusu ortaya çıkarmak ve geliştirmek için araştırmacıları uygulamaya ve heyecanlandırmaya devam etmektedir. Yerinde yaşlanmada bireyin yeteneklerindeki başarı öyküsü kültürel topluluğun korunmasına yardımcıdır. Yaşam koşulları değiştikçe belirli normlara uymak bilgi işleme hızını günlük işlevsellikte uygun bir seçenek kılabilir. Yaşamdaki stres ve memnuniyet, kişisel tepkiler ve yaşlı bireyin potansiyelindeki farklı kesme noktaları; gerontolojik paradigmanın dinamik faktörleridir. Gerontolojik paradigmada hızlı geri bildirim hem eğilimsel bir faktör analizi hem de uygulanabilir tepkileri içerir.

Kaynakça

- Alders, P., & Schut, F. (2019). Trends in ageing and ageing-in-place and the future market for institutional care: Scenarios and policy implications. *Health Economics, Policy and Law*, 14(1), 82-100.
- Arun, Ö., Binark, M., Özsoy Taylan, D., Kandemir, B., & Şahinkaya, G. (2022). Yaşlıların toplumsal sınıfı, dijital sermayeleri ve COVID-19 salgınında bağlantıda kalma pratikleri. *Istanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 42(2), 387-410.
- Aslan, Ş., & Ulutaş, D. A. (2018). Sağlık Açısından Göç ve Yaşlılık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 10-29.
- Azungah, T. (2018). Qualitative research: deductive and inductive approaches to data analysis. *Qualitative Research Journal*, 18(4), 383-400.
- Barrett, P., Hale, B., & Gauld, R. (2012). Social inclusion through ageing-in-place with care? *Ageing and Society*, 32(3), 361-378.
- Bennett, A., & Elman, C. (2006). Qualitative Research: Recent Developments in Case Study Methods. *Annual Review of Political Science*, 9(1), 455-476.
- Bergeman, C. S. (1997). *Ageing : Genetic and Environmental Influences*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Blieszner, R. (1986). Trends in Family Gerontology Research. *Family Relations*, 35(4), 555-562.
- Bowling, A. (2005). *Ageing Well : Quality of Life in Old Age*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.
- Brocato, E. D. (2006). *Place attachment: An investigation of environments and outcomes in a service context*. A Dissertation Proposal Presented to the Faculty of the Graduate School of the University of Texas at Arlington in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.
- Calasanti, T., & King, N. (2017). Successful Aging, Ageism, and the Maintenance of Age and Gender Relations. In S. Lamb (Ed.), *Successful Aging As a Contemporary Obsession : Global Perspectives* (pp. 33-41). New Brunswick: Rutgers University Press.

- Carr, K. (2014). *Engagement of seniors: 'how' and 'why' engagement profiles change over time*. A Thesis Submitted to the Faculty of Graduate Studies through the Faculty of Human Kinetics in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Human Kinetics at the University of Windsor, Ontario, Canada.
- Chapman, S. A. (2009). Ageing well: emplaced over time. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 29(1/2), 27-37.
- Chariar, V. M., Patnaik, P., & Chatterjee, S. C. (Eds.). (2008). Introduction. *Discourses on Aging and Dying* (pp. 11-16). Los Angeles: Sage Publications Pvt. Ltd.
- Daily, A. M. (2013). *A life course perspective of the relationship between social participation and health among older adults*. A Dissertation Submitted to the Department of Sociology in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, Florida State University College of Social Science and Public Policy.
- de Medeiros, K. (2014). *Narrative Gerontology in Research and Practice*. New York: Springer Publishing Company.
- Demirdağ, M. F., & Turan, M. (2023). İslâm'da Komşuluk ve Günümüzde Değişen Komşuluk İlişkilerinin İncelenmesi: Ankara Örneği. *Journal of Islamic Research*, 34(2), 591-606.
- Esendemir, E. (2021). Türkiye'de yaşlılık algısı: Yaşlı ayrıcalığı ve ayrımcılığı üzerine bir inceleme. *Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 4(2), 74-86.
- Fields, N. L. (2013). *Aging in place in assisted living: Exploring the personal and environmental factors related to length of stay*. A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy in the Graduate School of the Ohio State University.
- Gerring, J. (2017). Qualitative Methods. *Annual Review of Political Science*, 20(1), 15-36.
- Görgün-Baran, A., Günay, B., Bereketli, B., & Işık, I. (2020). Sosyal Sermaye, Güven ve Yalnızlık Açısından Yaşlıların Yaşam Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 13(2), 72-89.
- Gürsoy-Çuhadar, S. (2020). Yaşlanan Nüfusa Çözüm Önerisi Olarak Aktif Yaşlanma Yaklaşımı: Eleştiriler ve Olası Endeks için Türkiye Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 79, 361-397.
- Hamilton, A. B., & Finley, E. P. (2019). Qualitative methods in implementation research: An introduction. *Psychiatry Research*, 280, 1-8.
- Hendricks, J., & Powell, J. L. (2009). Theorizing in social gerontology: the raison d'être. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 29(1/2), 5-14.
- Jacob, E. (1987). Qualitative Research Traditions: A Review. *Review of Educational Research*, 57(1), 1-50.
- Kalinkara, V. (2017). Yaşlanan Kentler: Kentsel Alanda Aktif Yaşlanmayı Destekleyecek Kapsayıcı Tasarım ve Ergonomi. *Toplum ve Demokrasi*, 11(24), 229-248.
- Knapp, M. L. G. (2008). *Aging in place in suburbia: A qualitative study of older women*. A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Environmental Studies at Antioch University New England.
- Kuper, A., Reeves, S., & Levinson, W. (2008). Qualitative Research: An Introduction to Reading and Appraising Qualitative Research. *BMJ: British Medical Journal*, 337(7666), 404-407.
- Lazarus, R. S., & Lazarus, B. N. (2006). *Coping with Aging*. Oxford: Oxford University Press.
- Lee, M. (2008). *Aging in place: A contemporary social phenomenon*. A Dissertation Submitted to Oregon State University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.
- LeRoux, J. C. (2017). *Aging in place: A needs assessment*. A Dissertation Presented to the Faculty of the California School of Professional Psychology Alliant International University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Psychology.
- Lytle, H. (2010). Aging in Place: Supporting Caregiving Aids Both Employer and Employee. *Benefits & Compensation Digest*, 47(12), 14-19.
- Manalel, J. A. (2018). *Social networks over the life course: Continuity, context, and consequences*. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Psychology) at the University of Michigan.
- Montgomery, R. J. V. (1984). Teaching Social Gerontology. *Teaching Sociology*, 11(4), 455-468.

- Morgan, L. A., & Kunkel, S. (2016). *Aging, Society, and the Life Course, Fifth Edition* (Vol. Fifth edition). New York, NY: Springer Publishing Company.
- Msechu, J. J. (2014). *Intergenerational relationships and eldercare in rural tanzania: A life course perspective on the implications of social change on families*. A Dissertation Submitted to the Faculty of the Graduate School of the University of Minnesota in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.
- Mullen, E. (1995). Pursuing knowledge through qualitative research. *Social Work Research*, 19(1), 29-32.
- Özmete, E., & Dinç, B. (2020). Yaşlıların "Göç" ve "Yerinde Yaşlanma" Bağlamında Kentsel Dönüşüm İle İlgili Değerlendirmeleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 197-234.
- Parker, L. (2014). Qualitative perspectives: through a methodological lens. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 11(1), 13-28.
- Peace, S., Holland, C., & Kellaher, L. (2011). 'Option recognition' in later life: Variations in ageing in place. *Ageing and Society*, 31(5), 734-757.
- Powell, J. L. (2013). *Social Gerontology*. N.Y.: Nova Science Publishers, Inc.
- . (2017). *Rethinking Aging : Foucault, Victims and Death*. Hauppauge, N.Y.: Nova Science Publishers, Inc.
- Reeves, S., Albert, M., Kuper, A., & Hodges, B. (2008). Qualitative Research: Why Use Theories in Qualitative Research? *BMJ: British Medical Journal*, 337(7670), 631-634.
- Rosenthal, M. (2016). Qualitative research methods: Why, when, and how to conduct interviews and focus groups in pharmacy research. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 8(4), 509-516.
- Smith, M. (1987). Publishing Qualitative Research. *American Educational Research Journal*, 24(2), 173-183.
- Stenbacka, C. (2001). Qualitative research requires quality concepts of its own. *Management Decision*, 39(7), 551-556.
- Stieglitz, E. (1946). Gerontology Comes of Age. *The Scientific Monthly*, 62(1), 80-82.
- Stuart-Hamilton, I. (Ed.). (2011). Introduction. *An Introduction to Gerontology* (pp. 1-20). New York: Cambridge University Press.
- Şentürk, M., & Kurtkapan, H. (2017). Yaşlılığın Mekânsallaşması: Kadıköy Moda'daki Bir Apartman Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1, 4-19.
- Takamura, J. C. (2013). The Future Is Aging. In F. L. Ahearn (Ed.), *Issues in Global Aging* (pp. 9-14). New York: Routledge.
- van Dyk, S. (2014). The appraisal of difference: Critical gerontology and the active-ageing-paradigm. *Journal of Aging Studies*, 31, 93-103.
- Willging, P. R. (2003). "Aging in Place" Can Be a Marketing Trap. *Nursing Homes: Long Term Care Management*, 52(10), 12-15.
- . (2005). "Aging in place" conveys the wrong idea. *Nursing Homes: Long Term Care Management*, 54(11), 14-17.
- Wood, B. (2017). *Aging in activity spaces: Understanding the automobility of aging populations*. A Dissertation Submitted to the Department of Geography in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, Florida State University College of Social Science and Public Policy.
- Xu, J. (2018). *A Good Place to Age in Place? Exploring the Relationships Between the Built Environment, Activity Participation and Healthy aging*. A Thesis Submitted in Conformity with the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Department of Geography and Planning University of Toronto.

Extended Abstract

Aim and Scope

In an aging chronology, the social organization of the aging process and its life-course patterns is deeply rooted. Linearly, the nature of time, chronology, and regression are associated with cultural assumptions in the term old age. Future matching of supply and demand for long-term care is straining governments in many countries facing an aging population. Estimating the need for home care and institutional care seems fairly straightforward, due to different trends in aging and aging in place. In the differences between individuals during aging, although elderly individuals are often portrayed with old stereotypes, this situation is evident as in other developmental ages. The future of gerontology looks bright in terms of

things to learn about aging and senility. What we need to learn now is that gerontology is getting old and will continue to mature like all of us. Aging and being an older person makes sense in many people's ideals of coping and learning, assuming that the problems of aging in place largely involve environmental influences. Elderly empowering independence, confidence, and self-actualization is one of the few positive stereotypes in indirect individual behavior in many measures of aging in place.

Methods

The belief that people's particular historical, physical, and social environment influences what they think is what most clearly distinguishes aging in place from other forms of research in qualitative research. Approaches in gerontology should be analyzed using broad contexts in this influence. Although qualitative data analysis is highly dependent on researchers' ability to conceptualize and interpret data for successful analysis, it is expected that this analysis can rigorously support the modeling and processes to be applied.

In aging in place, stories are about individual experiences in realistic and constructivist perspectives of the need to create a pragmatic source of knowledge. Environmental gerontology, especially in aging, is due to the experiences we will revive and the time we need to live indirectly. This research aims to highlight place attachment consisting of gerontological ties, limitations that may be driven by an innate sense of academic balance and humility. Place identity and emotional attachment, which is then presented to the reader as a multidimensional construct, is both comprehensive and interesting. This research examines the changing meanings of aging in place in the impact of the growth of the older adult population. Aging in place policy and program perspectives are incorporated in an eclectic manner into competing gerontological values that are often reflected in these meanings. In this article, the phenomenon of aging in place will be viewed from the gerontological paradigm and the behavioral patterns of aging individuals will be discussed in the characterization of environmental factors.

Conclusion

Understanding aging requires that we examine not only those who age and how they age, but also where these individuals age. To improve the problems of the elderly, it should first be aimed at understanding complex phenomena, as well as proposing practical steps. Life changes occur at all ages. Older adults gain awareness at a time when their physical, social and emotional well-being declines, not when their strength and abilities increase. The assumption that supports this is that the more years the older individual has accumulated, the more stories he or she will benefit from. Temporality, a fundamental feature in environmental gerontology, brings with it many more options. In a different sense of meaning, time affects how and what kind of narratives the older individual can produce in later years. As aging individuals age, they can experience a highly variable and inevitable decline. Aging in place is perceived in a new evidence-based practice as a phenomenon that reflects the ability of older individuals to manage and maintain their own lives to the extent practicable. The branch of science that studies aging and aging is gerontology. Although everyone has an intuitive idea of aging and aging, a precise objective definition of this subject is hardly possible. In this case, it can be simply said that aging involves the aging process. The primary challenge in understanding the phenomenon of aging in place is the variety of definitions. Next is to differentiate between usage and applications. Aging in place is a core philosophical concern in gerontology that has multiple facets, psychological components of the home for people to age in the right place. Things that change or stay the same in the environment can turn into a withdrawal process throughout our lives. Such phenomena, which affect the future needs of many people, have to do with how they understand the answers to ancient questions in an adaptive process. Aging in place continues to excite researchers to uncover and develop a sense of purpose.